

SABER-NE
MÉS

L'aprenentatge és un procés mediat per la comunicació entre docent i aprenent, que hi desenvolupen rols diferenciats orientats a la construcció conjunta de coneixement. En aquest procés, el docent desenvolupa el rol de facilitador a través de la gestió de la conversa i el diàleg: acompanya en la realització de les tasques, facilita les ajudes necessàries i crea les condicions òptimes per a l'autoregulació de l'alumne. Li correspon, per tant, crear les condicions favorables per tal que la interacció esdevingui constructiva i generadora d'oportunitats d'aprendre, amb estratègies interactives diverses en funció del moment, el contingut o la tasca que s'estigui duent a terme.

L'objectiu principal de la interacció a l'aula és la negociació de significats al voltant de la informació que es proporciona a l'alumne, relacionada amb els continguts curriculars que s'estan treballant (que depenen de cada matèria curricular). El docent és qui coneix aquests significats i desplega la seva acció per tal de compartir-los amb l'alumnat: aquest procés no és espontani, sinó que cal acompanyar l'alumne perquè se'ls faci seus de manera progressiva, començant per expressar les representacions inicials de cadascú per veure els diferents punts de vista i, a continuació, aproximar-los mitjançant la negociació perquè acabi sent coneixement compartit. Per tal d'aconseguir-ho, cal que l'alumnat vagi sent cada cop més competent en les situacions comunicatives que permeten negociar significats, de manera que s'aproximin cada cop més als conceptes propis de cada matèria.

Mercer (1997) diu que en aquesta interacció es materialitza la construcció guiada del coneixement; es produeix en les converses entre professors i alumnes que treballen junts (per bé que amb rols diferents) i té les característiques següents:

- Qui ensenya explora l'abast del coneixement previ de qui aprèn.
- Qui ensenya i qui aprèn s'impliquen en una activitat conjunta.
- Els participants tenen autocontrol sobre els seus respectius estats de coneixement.
- La discussió és una part necessària del procés d'ensenyament i aprenentatge.

Els agents que intervenen en la interacció, docent i alumnes, comparteixen activitats, sobre les quals han de consensuar objectius per poder representar-se'n les característiques, les accions a fer i els processos i, al final del procés de negociació, valorar el grau d'aprofundiment de la representació compartida i

veure si s'han assolit els objectius inicials. A més, en el context de la conversa, l'observació i l'anàlisi de l'activitat dels alumnes i de les seves possibilitats i dificultats ajuden el docent a regular l'acció.

Com gestionar la interacció per fer que l'alumnat s'impliqui en la construcció de coneixement?

Les diferències entre docent i alumne, tant jeràrquiques com de domini dels coneixements de la disciplina, sovint fan que l'alumne no gosi intervenir en la conversa, per més que se li proposi. Acostumar l'alumnat a aportar les seves idees és un camí que es pot facilitar:

- Incorporant a la dinàmica d'aula estratègies de treball en grup que animin a la participació progressiva i planificada.
- Deixant moments de síntesi, consulta i discussió sobre el que s'està fent.
- Animant l'alumnat a demanar ajut i fer suggeriments; amb aquesta intenció, cal introduir patrons i exponents lingüístics per descriure necessitats, plantejar preguntes, concretar demandes...
- Generant un clima d'aula estimulante perquè tot l'alumnat s'atreveixi a preguntar, aportar informació, demanar aclariments, suggerir exemples, focalitzar el discurs...

La conversa i el diàleg a l'aula

La conversa d'aula adapta el format, segons si es tracta d'intercanvis espontanis i improvisats o si se centra en informació o instruccions explícites sobre els elements lingüístics o sobre els continguts i les tasques a desenvolupar. Cal dir, però, que les situacions més informals ofereixen al docent oportunitats molt riques per fomentar el desenvolupament cognitiu, comunicatiu i d'aprenentatge dels continguts curriculars.

El docent regula i facilita la progressió de la conversa formal, la participació i el tancament:

És especialment rellevant la gestió de la **conversa exploratòria**, en què l'alumnat amplifica i qüestiona els seus coneixements i el docent pot replantejar

els continguts que vol ensenyar o l'estratègia didàctica, en funció del que detecta en les intervencions dels alumnes. La conversa exploratòria requereix reflexionar, preguntar i respondre, i escoltar de manera activa. Una escolta activa, per aconseguir una interacció productiva que ajudi a aproximar les idees.

Per afavorir les converses exploratòries es poden aplicar les estratègies següents:

Orientar el tema i fer emergir els coneixements previs	"Què en sabem, d'això?"
Relacionar les diferents aportacions	"Quina relació té el que dius tu amb el que ha dit...?"
Validar les aportacions	"Ara ho escriurem a la pissarra i..."
Demandar aclariments	"Què vols dir amb això?"
Focalitzar les qüestions importants	"Pensem una mica més en això que ha dit la Mireia..."
Promoure la reflexió sobre els connectors textuais	"Fixeu-vos en la funció que fa aquest però..."
Reformular	"Així, doncs, en Joan ens vol dir que..."

Font: Palou i Bosch (2005).

De manera genèrica, per gestionar la conversa amb els alumnes, el docent ha de tenir en compte:

Gestionar els comportaments verbals i no verbals

Saludar, demanar aclariments, fer preguntes quan no s'entén algun concepte o procediment, tenir una escolta activa, dirigir la mirada quan es parla, fer aprovacions o desaprovacions amb gestos, fer silencis i esperar fins que acabi de parlar l'interlocutor, verbalitzar conclusions, síntesis o reformulacions de preguntes...

Respondre al que diuen els alumnes i incorporar el que diuen

Validar el que ha aportat un alumne, repetir enunciats que tenen significació educativa i parafrasejar o reformular.

Emetre frases de continuïtat del que s'està fent

Permet acompanyar en el procés de construcció del producte, reflexionar al voltant de les dificultats, ajustar les ajudes i comprovar que l'alumnat comparteix significats quant als objectius per continuar amb els aprenentatges.

Incloure "nosaltres" en la conversa

Com a manera per comunicar que es tracta d'una experiència compartida.

Emetre missatges de recapitulació

En benefici de tots els alumnes, ja que comunica conceptes clau que ajuden a la comprensió.

Estimular la reflexió entorn dels aprenentatges per estimular l'autoregulació dels alumnes

Verbalitzar, oralment o per escrit, la percepció que l'alumnat té sobre les estratègies d'aprenentatge emprades, el grau d'assoliment de la tasca, la identificació i gestió de l'error, les dificultats sorgides i l'ajuda demanada...

La conversa també és un espai essencial per donar suport a l'alumne. El docent ha de controlar els aspectes que l'alumne no pot resoldre de manera autònoma: fer la tasca comprensible, motivar-lo (captar-ne l'atenció, generar expectatives d'èxit, controlar la frustració...), identificar les dificultats que pot presentar i acompanyar per regular l'execució de l'encàrrec. Per dur-ho a terme ha de gestionar la conversa i les interaccions:

- Regulant el seu llenguatge per adequar-se al grau de comprensió de l'alumne.
- Fent preguntes i/o ajudant l'alumnat a formular-les.
- Modelant accions i procediments.
- Acompanyant la pràctica de l'alumne.

Els diferents patrons d'interacció

Hi ha quatre estructures comunicatives o patrons d'interacció professor-alumne que no tenen el mateix valor didàctic i mostren oportunitats d'intervenció diverses:

Estructura comunicativa monològica	Patró inici-resposta-avaluació (IRE)	Patró inici-resposta-continuació (IRF)	Estructura comunicativa simètrica
<p>El professor explica continguts i l'alumnat escolta.</p> <p>El docent adopta el rol d'expert.</p>	<p>El professor explica continguts, es formulen preguntes i l'alumnat les respon. El docent actua com a expert i avaluador.</p>	<p>El professor explica continguts, rep i escolta les aportacions i preguntes de l'alumnat i reconduïx el seu discurs per enriquir-lo i oferir ajudes a la comprensió.</p>	<p>S'estableix una relació d'igualtat. Docent o alumne poden començar la conversa, es reflexiona al voltant del contingut, es fan aportacions per complementar i enriquir la informació.</p>
<p>La comunicació és unidireccional: transmetre continguts. L'alumnat adopta un rol passiu, mentre que el docent ocupa un rol d'autoritat en el qual controla el coneixement que han d'aprendre i imposa les condicions per a l'avaluació. La intervenció i les ajudes que proporciona el docent s'orienten a facilitar la comprensió. La conversa es veu dirigida i controlada pel docent i la interacció queda molt diluïda.</p>		<p>En aquests models de gestió el docent aprofita les respostes i aportacions dels alumnes per explorar. La conversa esdevé dialògica i fomenta la participació; les intervencions del docent proporcionen ajuda i regulen la realització de les tasques. L'alumne passa a ser co-constructor de significat. Aquesta estructura comunicativa es genera tant quan és el docent qui inicia la interacció, habitualment amb una pregunta, com quan és l'alumne qui comença el cicle (estructura comunicativa simètrica).</p>	

Per garantir l'estructura comunicativa simètrica, la més desitjable, és important:

- Establir un clima d'aula basat en la confiança, la seguretat i l'acceptació.
- Inserir l'activitat en un context significatiu i transferible, per afavorir la motivació i l'interès.
- Fer possible la integració de tot l'alumnat, diversificant les activitats, regulant-les segons el grau d'autonomia, acceptant aportacions diverses d'estils d'aprenentatge múltiples...
- Establir relacions constants entre els coneixements previs i els nous.
- Regular l'actuació a partir de l'observació del progrés de cada alumne o de la detecció de necessitats. Això requereix una actitud d'observació d'evidències dels resultats d'aprenentatge.

- Promoure l'ús autònom dels coneixements que estan aprenent, per aconseguir gradualment que adoptin el rol d'experts i els transfereixin a noves situacions. Per això és important introduir moments de reflexió metacognitiva.
- Tenir cura del llenguatge: fer-lo servir de manera clara i explícita, evitar malentesos, monitoritzar la comprensió, fomentar l'expressió oral de l'alumne...
- Estimular el dubte cognitiu, la formulació de preguntes, la recerca de les respostes, l'elaboració de síntesis, conclusions i valoracions... Tot en col·laboració i amb el docent, que referma el seu rol com a regulador del procés.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA:

Us convidem a llegir aquests títols per ampliar la informació:

- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ (2017). [Les bastides de suport](#). [Consulta: 23/01/2023].
- COLL, C. (1985). "Acción, interacción y construcción del conocimiento en situaciones educativas". A: *Anuario de Psicología*, 33 (2), p. 59-70.
- COLL, C.; ONRUBIA, J. (2001). [Estrategias discursivas y recursos semióticos en la construcción de significados compartidos entre profesores y alumnos](#). A: *Investigación en la Escuela*, 45, 7-19. [Consulta: 23/01/2023].
- ESTEVE, O. (2009). "La interacción, un proceso que implica conversar". A: *Cuadernos de Pedagogía*, 391.
- JORBA, J. et al. (1998). *Parlar i escriure per aprendre. Ús de la llengua en situació d'ensenyament-aprenentatge des de les àrees curriculars*. Bellaterra: ICE de la UAB.
- MERCER, N. (2001). *Palabras y mentes*. Barcelona: Paidós.
- PALOU, J.; BOSCH, C. (2005). *La llengua oral a l'escola. 10 experiències didàctiques*. Ed. Graó.
- SÁNCHEZ CANO, M. (s/d). [Les estratègies de gestió de la conversa amb els alumnes nous](#). Creda. Delegació de Barcelona-Comarques I. Departament d'Educació.